

Мите Кузески,
координатор за волонтери
во невладината организација
Хабитат Македонија

УДК 364-787.9(497.7:=217.58)
365.4(497.7:=217.58)

Тања Малеска,
менаџер за развој на ресурси и комуникации во
невладината организација Хабитат Македонија

ОБЕЛЕЖЈА НА ДОМУВАЊЕТО НА РАНЛИВИТЕ ГРУПИ ВО МАКЕДОНИЈА

Какви се состојбите со домувањето меѓу ранливите групи население во Македонија?

Ромските семејства, најчесто живеат во лошо градени супстандарди и домови, во кои нема соодветен довод на вода за пиење и санитарии. Податоците од Републичкиот завод за здравствена заштита, за 7 ромски заедници на територијата на градот Скопје, без „Шуто Оризари“ покажуваат дека 7,25% од семејствата живеат во импровизирани куќи, изработени од неградежен материјал (картон, најлон, алуминиумски лимови, пластика, итн.), 29,5% во руинирани и монтажни објекти, а само 63%, во објекти од цврста градба. Домовите на ромските семејства се мали, планирани за извршување и обезбедување на основните потреби, со животен простор од помалку од 5 квадратни метри по член на семејството, кај повеќе од 50% од населението. Околу 40% од семејствата живеат во колективни домови, односно во домови кои ги делат со друго семејство. Само 16% од ромските домови, во овие 7 ромски населби, имаат тоалет и бања, внатре во куќата; 77% од

семејствата имаат санитарен јазол (или полски тоалет) во дворот, и 58% користат чешма за вода, надвор од домот. Но, и натаму, речиси 10% од ромското население во овие населби нема никаков довод на вода за пиење и хигиена, а се проценува и дека околу 50% од овие семејства немаат соодветно решение за одвод на отпадните комунални води од нивните домови.

Кои се најризични групи и региони во однос на супстандардното домување во Македонија?

Најризични групи во однос на супстандардното домување се Ромите, ако се разгледуваат како екстремни пример на сиромашно домување, но ситуацијата не е значително подобра и кај другите етнички заедници во Македонија.

Кои се начините преку кои Хабитат помага во подобрувањето на супстандардното домување?

Програма која нуди заеми за оние кои имаат супстандардни услови за живеење, меѓутоа се економски активни, но нивните приходи не се

доволни за да се подобрат условите на нивното живеење, потоа, за лица кои не се кредитно способни. Хабитат во фокусот ги има оние луѓе кои се во работен однос, но кои не можат да земат кредит од банка за да ги унапредат условите на живеење во нивниот дом.

Со втората програма се даваат заеми кои не се грантови, тие се микро финансирање. Заеми кои се до 4.000 евра и се враќаат во рок од 5 години, со рата од 5.000 денари месечно. Наменети се за подобрување на условите за живеење, за домови без тоалети, обезбедување изолација за домовите кои имаат влага, конкретно подобрување на супстандардните услови за живеење.

Колкав е бројот на корисници?

Досега како корисници има 330 семејства низ целата територија на Република Македонија, кои го подобриле својот живот преку подобрување на условите за домување. Важна компонента поврзана со Habitat for Humanity е тоа што средствата се обезбедуваат исклучително за семејства, а не за поединци, стари лица или студенти, млади лица кои живеат сами.

Покрај оваа програма постои и програма која е градена врз основа на програмата „Подобар дом“. Таа програма е специјализирана за „Роми и маргинализирани групи во Република Македонија“ поаѓајќи од фактот дека Ромите, не само во Македонија, туку и во светот, се најранливата група, којашто живее во многу лоши услови. Во оваа програма

има ромски семејства. Ова е само начин Ромите, како најранлива група, да имаа посебен третман. Меѓутоа, оваа програма не е затворена за другите групи, туку е сконцентрирана на подрачјата каде живеат Роми.

Програмите опфаќаат лица кои остваруваат приход, но помалку од 1% меѓу нив се регистрирани како вработени лица.

Која е гаранцијата дека корисниците на програмата остваруваат приходи?

Токму затоа партнерски работиме со „Хоризонти,“ кои веќе имаа работено со целните групи и нивната работа се покажува како успешна, што е доволна гаранција дека семејствата ќе ги исполнат обврските. Најголем проблем за семејствата е тоа што тие не можат да ги докажат своите приходи, а ги имаат и се способни да ги враќаат. Доколку им се овозможи заем, тие го враќаат. Семејствата не можат да отидат во банка и да побараат заем, бидејќи немаат никакви документи за примањата. Нашата организација ги зема предвид сите нивни примања.

Ние не треба да бидеме сфатени како банка, бидејќи сме НВО и работиме хуманитарно, тие не доаѓаат кај нас, ние одиме кај нив. На одобрените средства постои камата, меѓутоа тоа е поврзано со микрофинансирањето како концепт. Микрофинансирањето е едно од најризичните финансирања од кредит - заемите.

По што се раликува програмата „Роми и маргинализирани групи во Република Македонија” од програмата „Подобар дом”?

Оваа програма е поедноставна и поблиска до микрокредитирањето. Досега имаме работено само со веќе постојните клиенти на „Хоризонти”, а тие се дел од Catholic Relief Services, сега регистрирани како сопствена Фондација, која дава бизнис микро кредити. Како почнува соработката со нив? Тие им дале бизнис кредити на семејствата во населбата во Скопје, „Шуто Оризари”, а состојбата со домувањето таму, како што е познато, е огромен проблем. Начинот на кој се обезбедува гаранцијата е следниот: се собираат пет жени како група и потпишуваат една за друга, а кога едната нема, ѝ помагаат другите.

Програмата е мошне корисна. Се работи само со жени кои се како менаџери на домот. Сметаме дека нема друг начин како да се излезе од кругот на сиромаштија, поточно нема друг одржлив начин. Ние можеме да им дадеме пари, но прашање е што ќе се случи. На овој начин ние не сме само хуманитарна, туку развојна организација. Не е целта само да ги потрошине парите што ги имаме и да прекине нашата работа. Враќањето на тие средства овозможува да му помогнеме на друго семејство.

Оваа програма има 60 корисници, согласно проектирањето за првата година. Програмата се спроведува само во скопската населба „Шуто Оризари”, а се приклучи и едно

семејство корисник од „Топаана”. Причината зошто пилот проектот се спроведуваше во „Шуто Оризари” е заради одбраниот партнер и сигурноста на заемите. Семејствата, претходно биле корисници на бизнис кредит и истиот веќе го вратиле, што е доволна гаранција дека тие се кредитно способни и дека и натаму така ќе постапуваат. Од наредната година, проектирано е од оваа програма да се обезбедат средства во Велес и Кочани, значи ќе се опфатат и други заедници каде живеат Роми.

Дали Habitat for Humanity има поддршка од локални донатори за своите програми?

Ова е малку комплексна тема. Локални донатори колку што знам, немаме.

Сте се обиделе ли да мотивирате некоја организација?

Проблемот е поврзан со Законот за спонзорства и донации кој почна да се имплементира пред година и пол. Првите резултати за тоа како се имплементира, ги добивме во месец март, 2008 година, меѓутоа самиот Закон е проблем за донаторот. Донаторот може да издвои и до 5% од даночната обврска, но треба да оди во Министерството за финансии и Секретаријатот за европски прашања, а не знам од кои причини токму тие се надлежни, и да докаже дека ние сме организација која работи за јавно добро, со што се прави огромен притисок врз донаторите.

Многу попрактично би било донаторот нам да ни ги даде средствата, а ние од наша страна да се справиме со потребната папирологија. Ако некој донира средства, тоа е како да Ви направил лична услуга. За жал, во Македонија не постои солидарност за другиот, како што постои во западниот свет. Кај нас солидарноста е многу повеќе на фамилијарно ниво, отколку да му се помогне на некој кој не го познаваме.

Перцепцијата е друг проблем со кој се соочуваме во Република Македонија. Многу луѓе во рамките на својата лична перцепција, во рамките на “пост распаѓање на менталитет”, формиран како резултат на губењето на стабилноста, односно тлото под нозете, прави секој поединец за себе лично да смета дека нема. Луѓе за себе говорат во кафуле, додека го пијат третото кафе, и сметаат дека немаат пари да донираат. За разлика од лица од САД, каде поединци направиле случаен избор од листата на организации, и не одбираат нас.

Дури сега имаме прва лична донација и ќе видиме како тоа ќе функционира. Законот е најдобар за лични донации, бидејќи може да се одземат од хонорарите.

Дали Хабитат има поддршка од државата за реализација на своите програми?

Со Министерството за транспорт и врски имаме соработка, особено во однос на земјиштето, што го добивме за изградба на 90 домови.

Освен таа соработка, ќе ја истакнеме и одличната соработка со градоначалникот на општина Велес.

Пробавме да воспоставиме ваква соработка со општината „Илинден“, но се појавија проблеми поврзани со сопственоста на земјиштето.

Кој ќе биде корисник на овие домови, дали се тоа лицата чии куќи се во опасност од лизгање на земјиштето?

Ова прашање многу често се поставува, но ние ги градиме домовите за семејствата кои ги исполнуваат условите, а тоа се семејства кои немаат сопствен дом, или живеат во супстандардни услови. Исто така, треба да сакаат да работат на изградбата.

Значи ли тоа дека веќе имате лица кои работат на изградба?

Да, но сега е само на ниво на поставени темели. Хабидат Македонија гради куќи кои се согласно стандардите во дадената земја во која дејствува. Во овој случај се работи за домови кои се од 50 до 80 м². Се работи за дуплекс градба.

Какви политики се потребни за подобрување на проблемот со домување во РМ?

Решавање на правото на сопственост. Пред сè, потребно е да постои политика. Ако тргнеме од фактот дека во минатото имаше политка на изградба на државни станови, денес постои недостаток

на генерална станбена политика. Не се секавам дека некој по распаѓањето на Југославија водеше грижа за домувањето. Државниот завод за статистика не располага со податок за бројот на луѓе кои живеат во супстандардни услови. Каква е состојбата во Македонија со домаќинствата. Имаме потреба од такви информации, на пример колку семејства живеат без електрична енергија, колку семејства користат тоалет во дворот, а не во рамките на станбената целина.

Постои огромна потреба поврзана со креирањето политика во врска со решавањето на проблемите со домувањето. Бесцелно решаваме проблеми поврзани со образованието, ако немам каде да ја напишам домашната работа, напразно го решаваме проблемот со здравството, ако живеам во влажна просторија која постојано ме разболува и можам потенцијално да заболом од хронична болест. Се започнува од домот.

Не можеме без постојна политика да влеземе во креирање политика, знаеме како се креира политика, најпрвин треба да се креира јавна политика. Најпрвин се работи на освестување на народот, а потоа да внесуваш било какви промени и да се бориш за таа политика. Потребна е волја и платформа на сите оние организации кои работат на ова поле, да започнат со застапување, да го промовираме ова како проблем. Луѓето и не се свесни дека живеат во нездрави услови, постојат истражувања кои укажуваат дека ако

работите не ви се средени дома, тогаш ништо не ви е средено.

Кои се други Ваши активности?

Летото имавме програма која подразбираше доизградба на веќе започнати градби, меѓутоа таа програма ја прекинавме бидејќи средствата не беа доволни за довршување на карабината, но се надеваме дека во рамките на следните програми, ќе обезбедиме поголеми средства, до 10.000 евра, средства кои би биле доволни за завршување на веќе започната програма.

Друга програма на која работевме е помош за обезбедување на водоснабдување и санитарии за решавање на еден конкретен проблем. Целта на овој проект беше да им се помогне на семејствата кои немаат прописна санитарна мрежа, ситуација кога бунарите од кои се црпи вода се многу блиску поставени до често непрописно изградени септички јами, па постои опасност од мешање на фекалии и вода. Успеавме 142 семејства од Рашче, од Мамутчево и од општина Василево да ги поврземе на главната водоводна мрежа. Тоа се семејства кои живеат во крајна беда, заемите се многу мали, семејствата ќе треба да вратат по 10 евра месечно, а добиваат нешто што ќе им го заштити нивното и здравјето на нивните поколенија.